

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

MAREK KULIK

marek.kulik.umcs@poczta.umcs.lublin.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0191-6558>

Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2016 r. (II KK 296/16)¹

Commentary on the Decision of the Supreme Court
of 24 November 2016 (II KK 296/16)

Przepis stanowiący o spoczywaniu biegu przedawnienia ma na względzie jedynie przeszkody natury prawnej wynikające z samej ustawy, które nie pozwalają na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego (np. immunitety), a nie przeszkody natury faktycznej w rodzaju choroby sprawcy lub niemożności jego ujęcia. Zawieszenie postępowania karnego nie wstrzymuje więc biegu przedawnienia.

Pogląd wyrażony w glosowanym postanowieniu co do zasady zasługuje na aprobatę, jednak tylko przy dokonaniu pewnych zastrzeżeń i uzupełnień. Słusznie Sąd Najwyższy stwierdza, że spoczywanie biegu przedawnienia powodują jedynie przeszkody natury prawnej, a nie faktycznej, lecz stwierdzenie to wymaga doprecyzowania wskazującego, że skutek taki istnieje na gruncie przedawnienia karalności, a nie przedawnienia wykonania kary. Także pogląd, że zawieszenie postępowania karnego nie wstrzymuje biegu przedawnienia, jest w pewnej mierze nieścisły.

Art. 104 § 1 Kodeksu karnego stanowi, że przedawnienie nie biegnie, jeżeli przepis ustawy nie pozwala na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego, co nie dotyczy braku wniosku o ściganie lub braku oskarżenia prywat-

¹ „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 1 (wkładka), poz. 3, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2017, z. 2, poz. 20.

nego. Należy uznać, że przepis ten odnosi się zarówno do przedawnienia karalności, jak i przedawnienia wykonania kary, na co wskazuje fakt użycia w nim określenia „przedawnienie” bez dalszego dookreślenia, a czemu nie sprzeciwia się okoliczność, że w przepisie jest mowa o niemożności prowadzenia postępowania, gdyż zarówno postępowanie jurysdykcyjne, jak i postępowanie wykonawcze jest postępowaniem karnym². Sąd Najwyższy swoją wypowiedź wydaje się odnosić wyłącznie do przedawnienia karalności. To zaś oznacza, że wypowiedź jego nie jest w pełni ścisła i wymaga pewnego doprecyzowania. Otóż stwierdzenie, że przepis stanowiący o spoczywaniu biegu przedawnienia ma na względzie jedynie przeszkody prawne, a nie faktyczne, jest prawdziwe w odniesieniu do przepisu art. 104 § 1 k.k.³, ale już nie w odniesieniu do innych przepisów powodujących spoczywanie terminu przedawnienia, czyli art. 44 Konstytucji RP oraz art. 15 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego. Pierwszy z nich odnosi się do przedawnienia karalności i przedawnienia wykonania kary⁴, a drugi tylko do przedawnienia wykonania kary. W obu mowa jest o okolicznościach faktycznych, a nie prawnych.

W art. 44 Konstytucji mowa jest o spoczywaniu przedawnienia przestępstw⁵ popełnionych przez funkcjonariuszy i nieściganych z przyczyn politycznych. Przyczyna polityczna jest oczywiście określeniem nieprecyzyjnym. Nie da się *a priori* wykluczyć istnienia przyczyny politycznej mającej charakter prawny, jednak niewątpliwie w grę wchodzi także, a może wręcz przede wszystkim, przyczyna faktyczna.

Z kolei w art. 15 § 3 k.k.w. mowa jest o przyczynie faktycznej, w dodatku takiej, o której w tezie głosowanego postanowienia stwierdzono wyraźnie, że nie skutkuje spoczywaniem terminu.

Stwierdzenie, że przepis stanowiący o spoczywaniu biegu przedawnienia ma na względzie jedynie przeszkody natury prawnej, generalnie słuszne, nie jest ujęte precyzyjnie. Należałoby je uzupełnić o dwa elementy. Po pierwsze, nie chodzi tu po prostu o „przepis stanowiący o spoczywaniu terminu”, co mogłoby sugerować

² A. Sakowicz, [w:] *Kodeks karny. Komentarz. Część ogólna*, red. M. Królikowski, R. Załwocki, t. 2, Warszawa 2014, s. 830–831; M. Kulik, *Przedawnienie karalności i przedawnienie wykonania kary w polskim prawie karnym*, Warszawa 2014, s. 421.

³ Zresztą pogląd ten pojawiał się już w orzecznictwie i doktrynie. Zob. postanowienie SN z dnia 19 czerwca 1975 r., II KZ 138/75, OSNKW 1975, nr 8, poz. 112, z glosami R. Kmiecika („Nowe Prawo” 1976, nr 12, s. 1761 i n.) i K. Marszała („Państwo i Prawo” 1976, z. 7, s. 175 i n.). Zob. też: A. Sakowicz, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016, s. 113.

⁴ M. Kulik, *Przedawnienie karalności...*, s. 421.

⁵ Owo dziwaczne, nieprzystające do siatki pojęciowej prawa karnego, sformułowanie może na pierwszy rzut oka sugerować, że chodzi wyłącznie o przedawnienie karalności. Wydaje się jednak, że ujęcie przepisu pozwala na objęcie jego zakresem zarówno przedawnienia karalności, jak i przedawnienia wykonania kary. Szczegółowo: *ibidem*, s. 420–421.

jakikolwiek przepis, lecz o art. 104 § 1 k.k. Po drugie, warto byłoby wskazać, że teza odnosi się nie do przedawnienia w ogóle, lecz do przedawnienia karalności. Co do zasady jednak stwierdzenie, o którym mowa obecnie, jest trafne, jedynie nie w pełni precyzyjnie ujęte.

Nieco gorzej przedstawia się stwierdzenie, że zawieszenie postępowania nie wstrzymuje biegu przedawnienia. Także i o nim można powiedzieć, że jego prawdziwość winna być różnie oceniona na gruncie przedawnienia wykonania kary i przedawnienia karalności. W odniesieniu do przedawnienia wykonania kary należy odnotować istnienie art. 15 § 3 k.k.w., który stanowi, że zawieszenie postępowania wykonawczego nie wstrzymuje biegu przedawnienia, chyba że skazany uchyla się od wykonania kary, co oznacza, że w przypadku uchylania się skazanego od wykonania kary bieg przedawnienia ulega wstrzymaniu na – o czym przepis wprost stanowi – okres nieprzekraczający 10 lat. Z ujęcia tezy można wywnioskować, że chodzi w niej o spoczywanie przedawnienia karalności, a nie przedawnienia wykonania kary. Przy takim ograniczeniu – które wszak nie wynika wprost z tezy, ale z jej interpretacji – teza staje się bardziej akceptowalna, niemniej nadal jest nieścisła. Rzecz bowiem w tym, iż rzeczywiście samo zawieszenie postępowania karnego nie powoduje spoczywania terminu przedawnienia karalności, jednak przynajmniej niektóre podstawy zawieszenia postępowania mogą takie spoczywanie wywołać.

Sąd Najwyższy nie stwierdza tego wprost, ale można wnosić, że przyjmuje jako oczywistość, iż zawieszenie postępowania może zostać spowodowane przez przeszkody natury faktycznej, i tylko przez nie⁶. Pogląd, że tak właśnie jest, pojawia się także w doktrynie⁷. Właściwie jedynym argumentem przemawiającym za jego trafnością jest to, że art. 22 § 1 Kodeksu postępowania karnego, wskazujący na podstawy zawieszenia postępowania karnego, wprost wymienia tylko przeszkody natury faktycznej. Stanowi on bowiem, że postępowanie zawieszają się na czas trwania przeszkody, jeżeli zachodzi długotrwała przeszkoda uniemożliwiająca prowadzenie postępowania, a w szczególności jeżeli nie można ująć oskarżonego albo nie może on brać udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby.

⁶ Podobnie zresztą czyni Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 31 marca 2016 r. (II KK 313/15). Zob. M. Kulik, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016 r. (II KK 313/15)*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2017, nr 2, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2017.26.2.187> (częściowo krytyczna). W starszym orzecznictwie pogląd taki wyraża Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 19 czerwca 1975 r., II KZ 138/75, OSNKW 1975, nr 8, poz. 112; następnie chociażby w postanowieniu z dnia 19 października 2010 r., WZ 45/10, OSP 2012, nr 5, poz. 51, z glosą krytyczną H. Gajewskiej-Kraczkowskiej.

⁷ R. Góral, *Zawieszenie postępowania karnego przez sąd*, „*Nowe Prawo*” 1967, nr 9, s. 1145; L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej*, Warszawa 1953, s. 243–244; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Warszawa 2014, s. 164.

Wskazane wprost w treści przepisu podstawy zawieszenia postępowania (niemożność ujęcia oskarżonego, jego choroba psychiczna lub jego inna ciężka choroba) mają charakter faktyczny. Należy wszakże mieć na uwadze, że są to jedynie przykłady przeszkód, a nie ich wyczerpujący katalog⁸. Istnieją zatem także inne, niewymienione w przepisie, podstawy zawieszenia postępowania. Należy rozważyć, czy mogą mieć one charakter prawny czy może zawsze winny mieć – podobnie jak te, które są w nim wskazane wprost – charakter faktyczny.

Można byłoby uważać, że samo brzmienie przepisu zdaje się wskazywać na to, że chodzi w nim wyłącznie o podstawy faktyczne. Okoliczność, że w przepisie wymienia się wyłącznie okoliczności faktyczne może kierunkować wykładnię – chodzi o okoliczności inne niż wymienione, ale jednak podobne, a zatem faktyczne.

Jednak przepis nie zawiera żadnej treści, która mogłaby sugerować, że chodzi o okoliczności w jakikolwiek sposób podobne do wymienionych. Wydaje się, że skupianie się przy interpretacji na wymienionych w nim podstawach może być wręcz zwodnicze. Wskazanie danych okoliczności przesądza ponad wszelką wątpliwość, że skutkują zawieszeniem postępowania, ale nic więcej. Są to po prostu przykłady, których wskazanie nie kierunkuje wykładni. Ta ostatnia bowiem nie może zmieniać ogólnej regulacji przepisu, zgodnie z którą zawieszenie postępowania następuje w razie długotrwałej przeszkody uniemożliwiającej prowadzenie postępowania. Chodzi zatem o każdą okoliczność, która sprawia, że dalsze prowadzenie postępowania jest niemożliwe. Przepis nie stawia w tym zakresie żadnych ograniczeń⁹. Skoro tak, to nie ma wątpliwości, że w grę wchodzi nie

⁸ Postanowienie SN z dnia 13 stycznia 1973 r., II KZ 171/73, OSNKW 1973, nr 10, poz. 127; postanowienie SA w Rzeszowie z dnia 3 marca 1992 r., II AKz 12/92, OSA 1993, nr 10, poz. 60; Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania karnego*, Warszawa 1994, s. 39; A. Peczeniuk, *Zawieszenie postępowania przygotowawczego*, „Problemy Praworządności” 1979, nr 3, s. 38; S. Wyciszczak, *O zawieszeniu postępowania przygotowawczego*, „Problemy Praworządności” 1985, nr 10, s. 4; W. Banasiak, *Wpływ zawieszenia postępowania karnego na spoczywanie biegu przedawnienia*, „Palestra” 1977, nr 12, s. 88; W. Huba, *Kilka uwag na temat praktyki zawieszenia postępowania przygotowawczego*, „Problemy Praworządności” 1973, nr 8, s. 23; R. Kmieciak, „Przeszkody dowodowe” a zawieszenie postępowania karnego, „Palestra” 1985, nr 2, s. 51; *idem*, *Glosa do wyroku z dnia 28 lipca 1986 r. (II KR 187/86)*, „Nowe Prawo” 1988, nr 11–12, s. 269 i n.; A. Sakowicz, [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, s. 112; B. Janusz-Pohl, P. Mazur, *Zawieszenie postępowania przygotowawczego a prawnie chroniony interes pokrzywdzonego w polskim procesie karnym*, „Ius Novum” 2009, nr 3, s. 71; K. Witkowska, *Zawieszenie postępowania karnego a rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 11, s. 47; H. Grajewska-Kraczkowska, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa z dnia 19 października 2010 r.*, *WZ 45/10*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 5, poz. 51, s. 331; M. Kulik, *Przedawnienie karalności...*, s. 437; *idem*, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016...*, s. 188; J. Skorupka, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2016, s. 112; M. Czaplinski, *Zawieszenie postępowania karnego z uwagi na prejudykant a samodzielność jurysdykcyjną sądu karnego*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 11, s. 64.

⁹ Tak: W. Banasiak, *op. cit.*, s. 87; R. Kmieciak, *Glosa do uchwały SN z dnia 19 VII 1969 r. (VI KZP 6/69)*, „Nowe Prawo” 1970, nr 3, s. 425–426; Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania*

tylko przeszkody natury faktycznej, ale także prawnej¹⁰. Skoro ustawodawca nie ogranicza podstaw zawieszania postępowania do okoliczności wprost wskazanych w przepisie, nie wydaje się uzasadnione wprowadzanie ograniczeń, takich czy innych, w drodze interpretacji¹¹.

Co prawda, słusznie zauważa się w literaturze przedmiotu, że prawny charakter mają raczej takie okoliczności, które pociągają za sobą konieczność umorzenia postępowania¹², jednak w gruncie rzeczy wynika z tego tylko tyle, że na gruncie art. 17 § 1 k.p.k. chodzi o okoliczności mające charakter prawny, a nie o okoliczności faktyczne¹³. Wcale nie znaczy to, że na gruncie art. 22 § 1 k.p.k. jest odwrotnie. Ten ostatni przepis nie odnosi się w ogóle do tej kwestii. Nie chodzi w nim o to, czy dana przeszkoda ma charakter prawny czy faktyczny¹⁴, ale o to, czy jest długotrwała, ale przemijająca¹⁵. Jeżeli z zestawienia przepisów art. 17 § 1 k.p.k. i art. 22 § 1 k.p.k. miałyby wynikać jakieś wnioski wykładnicze, to nie dotyczyłyby one charakteru podstaw stosowania obu instytucji jako okoliczności faktycznych lub prawnych, ale tego, czy chodzi o przeszkodę długotrwałą¹⁶ i przemijającą czy o przeszkodę bezwzględnie trwałą. Przeszkoda długotrwała skutkuje koniecznością zawieszenia postępowania na podstawie art. 22 § 1 k.p.k.,

karnego, s. 135; B. Janusz-Pohl, *Immunitety w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2009, s. 225; W. Sych, *Pokrzywdzony wobec zawieszenia postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 3, s. 76–77; M. Kulik, *Przedawnienie karalności...*, s. 438; *idem*, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016...*, s. 189.

¹⁰ W. Banasiak, *op. cit.*, s. 87; R. Kmieciak, *Glosa do uchwały SN z dnia 19 VII 1969...*, s. 426; Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania karnego*, s. 135; *idem*, *Zawieszenie postępowania karnego w nowym ustawodawstwie karnoprosesowym*, Warszawa 1998, s. 29, s. 43; *idem*, *Nowe podstawy zawieszenia postępowania karnego*, [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Profesora Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999, s. 228; W. Sych, *op. cit.*, s. 77; M. Kulik, *Przedawnienie karalności...*, s. 438; *idem*, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016...*, s. 189.

¹¹ Słusznie zwraca na to uwagę M. Czaplński (*op. cit.*, s. 65).

¹² W. Sych, *op. cit.*, s. 76–77; H. Grajewska-Kraczkowska, *op. cit.*, s. 331; M. Czaplński, *op. cit.*, s. 65.

¹³ A. Sakowicz, [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, s. 102; M. Kurowski, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, t. 1, Warszawa 2015, s. 134–135.

¹⁴ Na marginesie warto odnotować wątpliwości co do różnicy między przeszkodą prawną i faktyczną. Zob. R. Kmieciak, *Glosa do uchwały pełnego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 11.04.1984 r.*, VI KZP 31/83, „Państwo i Prawo” 1985, z. 3, s. 425. Wątpliwości te pogłębia jeszcze okoliczność, że – jak słusznie zauważa się w doktrynie – każda przeszkoda prawna ma jakiś substrat faktyczny. Zob. *idem*, *Glosa do uchwały SN z dnia 19 VII 1969...*, s. 427.

¹⁵ H. Grajewska-Kraczkowska, *op. cit.*, s. 331; M. Kulik, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016...*, s. 189.

¹⁶ Niezależnie od okoliczności, że długotrwałość jest pojęciem nieostrym, co trafnie zauważa się w doktrynie (S. Waltoś, *Zawieszenie postępowania w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1970, nr 12, s. 40; Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania karnego w nowym ustawodawstwie...*, s. 29), niewątpliwie chodzi o okoliczność przemijającą. Zob. także: J. Skorupka, *op. cit.*, s. 112.

natomiast przeszkoda trwała je uniemożliwia, powodując konieczność umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 k.p.k. Wymienione w tym ostatnim przepisie przeszkody trwale rzeczywiście mają charakter prawny. Jednak przeszkody długotrwałe w rozumieniu art. 22 § 1 k.p.k. nie muszą mieć zawsze charakteru faktycznego. W literaturze i orzecznictwie wskazuje się na inne, obok wprost wymienionych w samej treści przepisu, podstawy zawieszenia postępowania karnego, wymieniając rzeczywiście niemal wyłącznie okoliczności faktyczne. Ich katalog jest ograniczony; co więcej, trudno jest ustalić jakąś wspólną dla nich wszystkich płaszczyznę wyróżnienia¹⁷. Niemniej wymienia się takie okoliczności, jak: klęska żywiołowa¹⁸, działania wojenne¹⁹, zaginięcie lub zniszczenie akt²⁰, a zatem okoliczności o charakterze faktycznym. Za okoliczność taką można *prima vista* uważać zawieszenie postępowania wobec jednego z oskarżonych przy ich wielości. Okoliczność ta, słusznie, jak się zdaje, kwestionowana w orzecznictwie i literaturze²¹, także miałyby – gdyby ją akceptować – charakter faktyczny.

Okolicznością o charakterze prawnym jest ta, o której mowa w art. 11 § 2 k.p.k., gdzie mowa o przypadku, gdy orzeczenie wobec oskarżonego kary za przestępstwo zagrożone karą do 5 lat pozbawienia wolności byłoby oczywiście niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary, która mogłaby być orzeczona wobec oskarżonego za inne przestępstwo, o które postępowanie trwa nadal.

Jednak wskazana w art. 11 § 2 k.p.k. podstawa zawieszenia postępowania nie jest długotrwałą przeszkodą uniemożliwiającą prowadzenie postępowania w rozumieniu art. 22 § 1 k.p.k., gdyż pierwszy z tych przepisów zawiera samodzielną podstawę zawieszenia postępowania²². Nie inaczej będzie, jak się zdaje, chociażby w wypadku zawieszenia przewidzianego w art. 607y k.p.k., art. 61 § 1 k.p.k., art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym²³, art. 11 ust. 4 ustawy z dnia 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu²⁴, art. 114a Kodeksu karnego

¹⁷ Co trafnie zauważa S. Waltoś (*op. cit.*, s. 39). Zob. także: Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania karnego w nowym ustawodawstwie...*, s. 40.

¹⁸ Postanowienie SN z dnia 6 czerwca 1970 r., III KZ 78/70, OSNKW 1970, nr 11, poz. 148; Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania karnego w nowym ustawodawstwie...*, s. 40; J. Skorupka, *op. cit.*, s. 89.

¹⁹ J. Skorupka, *op. cit.*, s. 89.

²⁰ Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania karnego w nowym ustawodawstwie...*, s. 40; J. Skorupka, *op. cit.*, s. 89.

²¹ Należy podzielić pogląd, że zaistnienie przeszkody w odniesieniu do jednego z oskarżonych nie wyklucza możliwości prowadzenia go w stosunku do pozostałych. Tak: postanowienie SN z dnia 6 czerwca 1970 r., III KZ 78/70, OSNKW 1970, nr 11, poz. 148, z głosem M. Lipczyńskiej („Nowe Prawo” 1971, nr 4, s. 641); wyrok SN z dnia 17 września 1971 r., I KR 120/71, OSNPG 1971, nr 11, poz. 242; A. Sakowicz, [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, s. 113.

²² Co słusznie zauważa Z. Gostyński (*Zawieszenie postępowania karnego w nowym ustawodawstwie...*, s. 41).

²³ T.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1197.

²⁴ T.j. Dz.U. z 2016 r., nr 2050.

skarbowego czy art. 105 Konstytucji RP²⁵. W doktrynie powołuje się wprawdzie te przepisy jako dowód na okoliczność, że możliwe jest zawieszenie postępowania z powodu wystąpienia przeszkody prawnej²⁶, jednak należy zauważyć, że we wszystkich tych i innych niewymienionych wyżej przypadkach, kiedy ustawa wprost tworzy podstawę do zawieszenia postępowania z powodu zaistnienia przeszkody prawnej w prowadzeniu postępowania, zawieszenie następuje na tej właśnie podstawie szczególnej, a nie na podstawie art. 22 § 2 k.p.k. Sprawia to, że istnienie tych przepisów nie musi być wskazówką interpretacyjną w odniesieniu do przepisu art. 22 § 2 k.p.k.²⁷ Należy zatem rozważyć, czy istnieją podstawy prawne, które da się wywieść z tego właśnie przepisu, skoro – jak ustalono wyżej – jego wykładnia językowa pozwala uważać, że objęcie nim przeszkód prawnych jest dopuszczalne.

Szczególną uwagę warto poświęcić możliwości zawieszenia postępowania karnego z powodu oczekiwania na prejudycjalne rozstrzygnięcie innego sądu. Pogląd taki pojawia się w doktrynie²⁸. Wydaje się jednak, że *de lege lata* można go kwestionować²⁹. Zasadnie zauważa się, iż art. 8 § 2 k.p.k. stanowi tyle, że sąd karany związany jest prawomocnym rozstrzygnięciem sądu kształtującym prawo lub stosunek prawny. Oznacza to, że sąd jest związany takim rozstrzygnięciem, o ile istnieje³⁰. Jeżeli w czasie orzekania przez sąd karany owo wiążące go orzeczenie innego sądu nie istnieje, brak jest podstaw do zawieszenia postępowania, a sąd karany winien rozstrzygnąć zagadnienie samodzielnie na podstawie art. 8 § 1 k.p.k.³¹ Dlatego w orzecznictwie wyrażono pogląd, że nie ma podstaw do zawieszenia postępowania karnego w razie oczekiwania na sprostowanie lub unieważnienie

²⁵ Wyliczenie przykładowe. Istnieje jeszcze cały szereg takich przypadków.

²⁶ H. Grajewska-Kraczkowska, *op. cit.*, s. 331.

²⁷ Nie wydaje się możliwe przyjęcie interpretacji, zgodnie z którą ustawodawca generalnie przyjmuje niedopuszczalność zawieszenia postępowania z powodu przeszkód prawnych i dlatego poszczególne takie przypadki reguluje odrębnie. Równie dobrze bowiem można uznać, że wskazane przypadki stanowią po prostu *leges speciales* wobec art. 22 § 1 k.p.k. Zob. M. Czapliński, *op. cit.*, s. 65.

²⁸ S. Śliwiński, *Wpływ wyroku cywilnego na wyrok karny*, „Polski Proces Cywilny” 1934, nr 2, s. 33; S. Waltoś, *op. cit.*, s. 39–40; S. Huba, *op. cit.*, s. 24; M. Czapliński, *op. cit.*, s. 66. Szerzej jeszcze, obejmując przypadki oczekiwania na rozstrzygnięcie administracyjne: M. Lipczyńska, *Glosa do postanowienia SN z dnia 6 VI 1970 r., III KZ 78/70*, „Nowe Prawo” 1971, nr 4, s. 642–643. Por. T. Gardocka, *Prejudycjalność w polskim procesie karnym*, Warszawa 1988, s. 158.

²⁹ P. Hofmański, *Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego*, Katowice 1988, s. 117; T. Grzegorzczak, *op. cit.*, s. 132; A. Sakowicz, [w:] *Kodeks postępowania karnego...*, s. 113.

³⁰ K. Piasecki, *Wpływ procesu i wyroku cywilnego na proces i wyrok karny (zagadnienia de lege ferenda)*, „Palestra” 1966, nr 6, s. 40.

³¹ P. Hofmański, *op. cit.*, s. 117; Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania karnego*, s. 65; J. Kudrelek, *Przyczyny zawieszenia postępowania karnego niewymienione expressis verbis w art. 22 kodeksu postępowania karnego*, „Przegląd Policyjny” 2005, nr 1, s. 7; H. Grajewska-Kraczkowska, *op. cit.*, s. 332.

aktu stanu cywilnego³². Ostatnio w doktrynie pogląd ten został zakwestionowany ze względów celowościowych. M. Czapliński stwierdził, że z przepisu nie wynika zakaz zawieszenia postępowania w sytuacji oczekiwania na prejudycjalne rozstrzygnięcie sądu lub innego organu. Autor nie bez racji argumentuje, że przyjęcie niemożliwości zawieszenia postępowania w takiej sytuacji prowadziłoby do tego, że sąd karny mógłby czynić ustalenia dowolnie i odmiennie, niż czyniłby to inny sąd w równoległym toczącym się postępowaniu, w którym zapadłoby rozstrzygnięcie wiążące sąd karny³³. Jest to mocny argument. Warto jednak zauważyć, że związanie sądu orzeczeniem innego sądu, kształtującym prawo lub stosunek prawny: po pierwsze, dotyczy orzeczenia prawomocnego, co zakłada istnienie i prawomocność orzeczenia w czasie rozstrzygania; po drugie, stanowi wyjątek od zasady samodzielnego rozstrzygania przez orzekający sąd zagadnień faktycznych i prawnych. Pierwsza okoliczność nie byłaby sama w sobie rozstrzygająca, ale w połączeniu z drugą (wyjątków nie powinno się interpretować rozszerzająco) należy opowiedzieć się za poglądem dominującym w doktrynie i orzecznictwie.

Za interesującą interpretację należy uznać przyjętą swego czasu w orzecznictwie możliwość zawieszenia postępowania w przedmiocie zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie w sytuacji, gdy brak jest jeszcze rozstrzygnięcia w sprawie, w której orzeczono owo zatrzymanie³⁴. Warto zauważyć, że w danym wypadku oczekiwanie na rozstrzygnięcie może być dla orzekającego sądu koniecznością z czysto dowodowego punktu widzenia i że w takim układzie może zaistnieć długotrwała przeszkoda uniemożliwiająca prowadzenie postępowania. To sprawi, że powstanie potrzeba jego zawieszenia na podstawie art. 22 § 1 k.p.k., a podstawa zawieszenia będzie miała charakter prawny.

Nie da się chyba *a priori* wykluczyć możliwości zawieszenia postępowania do czasu rozpoznania sprawy z oskarżenia świadka o fałszywe zeznania³⁵. Oczywiście może być tak, iż sąd prowadzący postępowanie będzie w stanie rozpoznać sprawę bez potrzeby sięgania do rozstrzygnięcia prejudycjalnego³⁶, zapewne zresztą będzie to regułą, gdyż to sąd rozstrzyga czy daje wiarę zeznaniom świadka lub nie. W tym miejscu należy zauważyć, że ewentualną niemożność procedowania z powodu oczekiwania na rozstrzygnięcie, o którym mowa, moż-

³² Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 20 stycznia 2004 r., II AKz 27/04, OSA 2004, nr 6, poz. 38.

³³ M. Czapliński, *op. cit.*, s. 70–71.

³⁴ Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 17 września 2007 r., II AKz 459/07, „Krakowskie Zezwyty Sądowe” 2007, nr 12, poz. 80. Pogląd ten aprobuje H. Grajewska-Kraczkowska (*op. cit.*, s. 332).

³⁵ Co dopuszcza S. Śliwiński (*op. cit.*, s. 33).

³⁶ Nieco podobnie będzie w wypadku oczekiwania na rozstrzygnięcie pytania prawnego przez Trybunał Konstytucyjny. Także i w tym wypadku niekiedy będzie możliwe procedowanie albo wystarczy np. odroczenie rozprawy, jednak istnieje potencjalna możliwość powstania długotrwałej przeszkody, o której mowa w art. 22 § 1 k.p.k. Por. wszakże uwagi odnoszące się do analizowanej sytuacji w dalszej części rozważań.

na uważać za wynikającą z przeszkody faktycznej, a nie prawnej. Oczekiwanie na rozstrzygnięcie w sprawie o złożenie przez świadka fałszywych zeznań nie jest bowiem oczekiwaniem na ukształtowanie stosunku prawnego czy ustalenie podstawy prawnej orzekania, a po prostu wyrazem braku umiejętności dokonania przez orzekający sąd prawidłowej oceny złożonych przez tego świadka zeznań. Mamy więc do czynienia z kwestią oceny dowodów, a zatem z kwestią niemożności dokonania ustaleń faktycznych, którą orzekający sąd niejako przerzuca na inny sąd rozpoznający sprawę o fałszywe zeznania. Przeszkoda w postępowaniu nie miałaby więc charakteru prawnego, lecz faktyczny³⁷.

Jak widać, wskazanie konkretnej przeszkody prawnej, która skutkowałaby koniecznością zawieszenia postępowania na podstawie art. 22 § 1 k.p.k., może powodować pewne trudności, co jednak nie oznacza, że jest to niemożliwe. Wskazana wyżej możliwość dotycząca zawieszenia postępowania w przedmiocie zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie wydaje się być dobrym przykładem. Obok niego istnieje także i mocniejszy. Można bowiem uważać, że podstawa taka istnieje w razie wystąpienia przez sąd do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym na podstawie art. 193 Konstytucji RP. Obowiązująca obecnie ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym³⁸ nie zawiera odpowiednika istniejącego swego czasu w ustawie z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym³⁹ przepisu art. 11 ust. 2, który wprost tworzył podstawę do zawieszenia postępowania w razie wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym⁴⁰.

³⁷ Jest to oczywiście w pewnym zakresie kwestia optyki. Po raz kolejny należy podkreślić trafność spostrzeżenia R. Kmiecika (*Glosa do uchwały SN z dnia 19 VII 1969...*, s. 427), że każda przeszkoda prawna ma określony substrat faktyczny. Nie ułatwia to odróżnienia jednej od drugiej, tym bardziej że można dodać, iż każda przeszkoda faktyczna może mieć określone konsekwencje prawne. Niemniej można uznać, że różnica między nimi leży w tym, jaki element bardziej charakteryzuje daną przeszkodę w samej jej istocie. Wydaje się, że w analizowanym wypadku o oczekiwaniu na rozstrzygnięcie innego sądu, które może (nie musi) stanowić długotrwałą przeszkodę w postępowaniu, decyduje okoliczność faktyczna – niemożność ustalenia, czy dać wiarę zeznaniom świadka czy nie.

³⁸ Dz.U. z 2016 r., nr 2072.

³⁹ T.j. Dz.U. z 1991 r., nr 109, poz. 470.

⁴⁰ Istnieje przepis 86 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, który stanowi, że wszczęcie postępowania przed Trybunałem powoduje zawieszenie prowadzonych postępowań, dotyczy on jednak tylko sporów kompetencyjnych. Ponadto, zgodnie z art. 79 ust. 1 tej ustawy, Trybunał może wydać postanowienie tymczasowe o zawieszeniu lub wstrzymaniu wykonania orzeczenia w sprawie, której dotyczy skarga konstytucyjna, jeżeli wykonanie wyroku, decyzji lub innego rozstrzygnięcia mogłoby spowodować nieodwracalne skutki wiążące się z dużym uszczerbkiem dla skarżącego albo gdy przemawia za tym inny ważny interes skarżącego lub ważny interes publiczny. Ten z kolei przepis dotyczy jednak wyłącznie skargi konstytucyjnej. Żaden ze wskazanych przepisów nie wyłącza możliwości zawieszenia postępowania w sytuacji zadania pytania prejudycjalnego.

Słusznie zauważył Z. Gostyński, że brak takiego przepisu nie oznacza, iż nie istnieje podstawa do zawieszenia postępowania⁴¹. Podstawa taka istnieje, a właściwie może istnieć, gdyż – jak słusznie zauważa się w literaturze przedmiotu – w sytuacji, gdy orzekający sąd wystąpił z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego, zawieszenie postępowania może nastąpić, ale nie musi⁴². Jest to prawda. Rzeczywiście wystąpienie z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego nie zawsze powoduje konieczność zawieszenia postępowania karnego, gdyż nie zawsze uniemożliwia to prowadzenie postępowania karnego⁴³. Jednak takie – skądinąd trafne – postawienie sprawy oznacza także to, że niekiedy jednak będą miały miejsce przypadki, kiedy oczekiwanie na rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego sprawi, iż prowadzenie postępowania nie będzie możliwe⁴⁴. Oczywiście zależy to od okoliczności konkretnej sprawy. W niektórych przypadkach prowadzenie postępowania będzie możliwe, a w innych – nie⁴⁵. To, że zależy to od okoliczności konkretnej sprawy, nie zmienia okoliczności, iż przeszkoda w dalszym prowadzeniu postępowania ma charakter prawny. Zawieszenie postępowania natomiast następuje na podstawie art. 22 § 1 k.p.k.

Wskazana wyżej okoliczność sprawia, że – aczkolwiek w wąskim zakresie – możliwe jest zawieszenie postępowania karnego nie tylko na podstawie przeszkody faktycznej, ale i prawnej, choć – trzeba to przyznać – przypadki takie będą zapewne rzadkością. Nie da się wszakże uznać, że podstawą zawieszenia postępowania na podstawie art. 22 § 1 k.p.k. mogą być wyłącznie okoliczności faktyczne. W grę wchodzi także okoliczności prawne. Co za tym idzie, jest też możliwe, że okoliczności skutkujące zawieszeniem postępowania karnego jednocześnie będą skutkowały spoczywaniem terminu przedawnienia karalności.

⁴¹ Z. Gostyński, *Zawieszenie postępowania karnego w nowym ustawodawstwie...*, s. 42–43; wyrok SN z dnia 28 marca 2014 r., III KK 447/13, www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/III%20KK%20447-13.pdf [dostęp: 17.12.2017].

⁴² B. Nita, *Zawieszenie postępowania karnego w związku z postępowaniem przed Trybunałem Konstytucyjnym*, „Przeгляд Sądowy” 2000, nr 1, s. 3; B. Nita-Światłowska, *Zawieszenie postępowania przed sądem powszechnym w związku z postępowaniem w przedmiocie kontroli konstytucyjnej przed Trybunałem Konstytucyjnym – obligatoryjne czy fakultatywne?*, „Przeгляд Sądowy” 2013, nr 1, s. 10 i n.; J. Skorupka, *op. cit.*, s. 89; M. Czaplinski, *op. cit.*, s. 68.

⁴³ B. Nita, *op. cit.*, s. 4; J. Skorupka, *op. cit.*, s. 89. Zob. także: postanowienie SN z dnia 10 listopada 2009 r., WZ 49/09, OSNKW 2010, nr 3, poz. 29.

⁴⁴ Zbyt daleko, moim zdaniem, idzie pogląd J. Kudrelka (*Zasada ciągłości w postępowaniu karnym*, Szczytno 2008, s. 190), że w razie skierowania pytania prawnego nigdy nie zachodzi długotrwała przeszkoda uniemożliwiająca prowadzenie postępowania.

⁴⁵ Słusznie zauważa B. Nita-Światłowska (*op. cit.*, s. 15), że takie ukształtowanie przepisu – zamiast możliwej regulacji nakazującej zawieszenie postępowania w każdym wypadku skierowania pytania prawnego do TK – sprzyja jej elastyczności. Sąd nie musi zawieszać postępowania, natomiast może to uczynić.

Nie jest zatem w pełni ścisłe również drugie ze stwierdzeń zawartych w glosowanym postanowieniu. Rzeczywiście zawieszenie postępowania samo w sobie nie skutkuje spoczywaniem terminu przedawnienia karalności. Jest to pogląd trafny. Jednak jeżeli istnieje okoliczność prawna skutkująca koniecznością zawieszenia postępowania karnego, powoduje ona też spoczywanie terminu przedawnienia karalności.

BIBLIOGRAFIA

- Banasiak W., *Wpływ zawieszenia postępowania karnego na spoczywanie biegu przedawnienia*, „Palestra” 1977, nr 12.
- Czapliński M., *Zawieszenie postępowania karnego z uwagi na prejudykat a samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego*, „Przegląd Sądowy” 2015, nr 11.
- Gardocka T., *Prejudycjalność w polskim procesie karnym*, Warszawa 1988.
- Gostyński Z., *Nowe podstawy zawieszenia postępowania karnego*, [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Profesora Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999.
- Gostyński Z., *Zawieszenie postępowania karnego*, Warszawa 1994.
- Gostyński Z., *Zawieszenie postępowania karnego w nowym ustawodawstwie karnoprosesowym*, Warszawa 1998.
- Góral R., *Zawieszenie postępowania karnego przez sąd*, „Nowe Prawo” 1967, nr 9.
- Grajewska-Kraczkowska H., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego – Izba Wojskowa z dnia 19 października 2010 r.*, WZ 45/10, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2012, nr 5, poz. 51.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego z komentarzem*, Warszawa 2014.
- Hofmański P., *Samodzielność jurysdykcyjna sądu karnego*, Katowice 1988.
- Huba W., *Kilka uwag na temat praktyki zawieszenia postępowania przygotowawczego*, „Problemy Praworządności” 1973, nr 8.
- Janusz-Pohl B., *Immunitety w polskim postępowaniu karnym*, Warszawa 2009.
- Janusz-Pohl B., Mazur P., *Zawieszenie postępowania przygotowawczego a prawnie chroniony interes pokrzywdzonego w polskim procesie karnym*, „Ius Novum” 2009, nr 3.
- Kmieciak R., *Glosa do uchwały pełnego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 11.04.1984 r.*, VI KZP 31/83, „Państwo i Prawo” 1985, z. 3.
- Kmieciak R., *Glosa do uchwały SN z dnia 19 VII 1969 r.* (VI KZP 6/69), „Nowe Prawo” 1970, nr 3.
- Kmieciak R., *Glosa do wyroku z dnia 28 lipca 1986 r.* (II KR 187/86), „Nowe Prawo” 1988, nr 11–12.
- Kmieciak R., *„Przeszkody dowodowe” a zawieszenie postępowania karnego*, „Palestra” 1985, nr 2.
- Kudrelek J., *Przyczyny zawieszenia postępowania karnego niewymienione expressis verbis w art. 22 kodeksu postępowania karnego*, „Przegląd Policynjny” 2005, nr 1.
- Kudrelek J., *Zasada ciągłości w postępowaniu karnym*, Szczytno 2008.
- Kulik M., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2016 r.* (II KK 313/15), „Studia Iuridica Lublinensia” 2017, nr 2, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2017.26.2.187>.
- Kulik M., *Przedawnienie karalności i przedawnienie wykonania kary w polskim prawie karnym*, Warszawa 2014.
- Kurowski M., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. D. Świecki, t. 1, Warszawa 2015.
- Lipczyńska M., *Glosa do postanowienia SN z dnia 6 VI 1970 r.*, III KZ 78/70, „Nowe Prawo” 1971, nr 4.
- Nita B., *Zawieszenie postępowania karnego w związku z postępowaniem przed Trybunałem Konstytucyjnym*, „Przegląd Sądowy” 2000, nr 1.

- Nita-Światłowska B., *Zawieszenie postępowania przed sądem powszechnym w związku z postępowaniem w przedmiocie kontroli konstytucyjnej przed Trybunałem Konstytucyjnym – obligatoryjne czy fakultatywne?*, „Przeгляд Sądowy” 2013, nr 1.
- Peczeniuk A., *Zawieszenie postępowania przygotowawczego*, „Problemy Praworządności” 1979, nr 3.
- Piasecki K., *Wpływ procesu i wyroku cywilnego na proces i wyrok karny (zagadnienia de lege ferenda)*, „Palestra” 1966, nr 6.
- Postanowienie SA w Rzeszowie z dnia 3 marca 1992 r., II AKz 12/92, OSA 1993, nr 10, poz. 60.
- Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 20 stycznia 2004 r., II AKz 27/04, OSA 2004, nr 6, poz. 38.
- Postanowienie SA we Wrocławiu z dnia 17 września 2007 r., II AKz 459/07, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2007, nr 12, poz. 80.
- Postanowienie SN z dnia 6 czerwca 1970 r., III KZ 78/70, OSNKW 1970, nr 11, poz. 148.
- Postanowienie SN z dnia 13 stycznia 1973 r., II KZ 171/73, OSNKW 1973, nr 10, poz. 127.
- Postanowienie SN z dnia 19 czerwca 1975 r., II KZ 138/75, OSNKW 1975, nr 8, poz. 112.
- Postanowienie SN z dnia 10 listopada 2009 r., WZ 49/09, OSNKW 2010, nr 3, poz. 29.
- Postanowienie SN z dnia 19 października 2010 r., WZ 45/10, OSP 2012, nr 5, poz. 51.
- Postanowienie SN z dnia 31 marca 2016 r., II KK 313/15, niepubl.
- Postanowienie SN z dnia 24 listopada 2016 r., II KK 296/16, „Prokuratura i Prawo” 2017, nr 1 (wkładka), poz. 3, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2017, z. 2, poz. 20.
- Sakowicz A., [w:] *Kodeks karny. Komentarz. Część ogólna*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, t. 2, Warszawa 2014.
- Sakowicz A., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2016.
- Schaff L., *Proces karny Polski Ludowej*, Warszawa 1953.
- Skorupka J., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2016.
- Sych W., *Pokrzywdzony wobec zawieszenia postępowania przygotowawczego*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 3.
- Śliwiński S., *Wpływ wyroku cywilnego na wyrok karny*, „Polski Proces Cywilny” 1934, nr 2.
- Ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o Trybunale Stanu (t.j. Dz.U. z 2016 r., nr 2050).
- Ustawa z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (t.j. Dz.U. z 1991 r., nr 109, poz. 470).
- Ustawa z dnia 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1197).
- Ustawa z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz.U. z 2016 r., nr 2072).
- Waltoś S., *Zawieszenie postępowania w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania karnego*, „Palestra” 1970, nr 12.
- Witkowska K., *Zawieszenie postępowania karnego a rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 11.
- Wyciszczak S., *O zawieszeniu postępowania przygotowawczego*, „Problemy Praworządności” 1985, nr 10.
- Wyrok SN z dnia 17 września 1971 r., I KR 120/71, OSNPG 1971, nr 11, poz. 242.
- Wyrok SN z dnia 28 marca 2014 r., III KK 447/13, www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia3/III%20KK%20447-13.pdf [dostęp: 17.12.2017].

SUMMARY

The commentary refers to the relationship between the bases of suspension of criminal trial and the running of the limitation period. The author believes that both opinions expressed by the Supreme Court are too categorical. With regard to the statement that the provision stating the limitation period only takes into account legal obstacles and not a factual obstacles, the author notes that this applies only to Article 104 § 1 of the Penal Code, however, it does not refer to other provisions of limitation. Regarding the view that the suspension of the criminal proceedings does not suspend the limitation period, the author notes, that this is true, but some circumstances may result in both suspension of proceedings and suspension of the limitation period. The Supreme Court's view is therefore inaccurate.

Keywords: suspension of criminal proceedings; suspension of limitation period

STRESZCZENIE

Glosa dotyczy stosunku podstaw zawieszenia postępowania i spoczywania biegu terminu przedawnienia. Autor uważa za zbyt kateryczne oba poglądy wyrażone przez Sąd Najwyższy. W odniesieniu do stwierdzenia, że przepis stanowiący o spoczywaniu biegu przedawnienia ma na względzie jedynie przeszkody natury prawnej, a nie przeszkody natury faktycznej, stwierdza, że odnosi się to tylko do art. 104 § 1 k.k., jednak nie odnosi się do innych przepisów przewidujących spoczywanie przedawnienia. W odniesieniu do poglądu, że zawieszenie postępowania nie wstrzymuje biegu przedawnienia, stwierdza, że jest to prawda, lecz niektóre okoliczności mogą skutkować zarówno zawieszeniem postępowania, jak i wstrzymaniem biegu przedawnienia. Pogląd Sądu Najwyższego jest zatem nieściśły.

Słowa kluczowe: zawieszenie postępowania; przedawnienie

